

De Waarheidsvriend

Wekelijkse uitgave van de Gereformeerde Bond

10
2023

9 maart

Stemmen voor Provinciale Staten

Kerk mag overheid oproepen recht te doen en barmhartig te zijn | p. 4

De unieke inhoud van het huwelijk

Geref. Bond schrijft handreiking over aangelegen thema | p. 8

Verspreid een aangename geur

De Bijbel brengt het reukoffer vaak in verband met het gebed | p. 14

8

12

16

In deze uitgave:

Artikelen

Verkiezingen brengen ons tot voorbede voor de noden in onze regio

Oog voor de provincie 4
P.J. Vergunst

Gereformeerde Bond verspreidt handreiking over de betekenis van het huwelijk
Blikvanger van Gods liefde 8

J.A.W. Verhoeven

Kerken in Parana stimuleren onderlinge contacten tussen immigranten

Nederlanders in Brazilië 12
J. Kommers

Mensvormig spreken over God (5, de neus)
Slechts twee geuren 14
H.J. van der Veen

Dissertatie dr. Witzier over verlichtende rol van de Geest roept spannende vragen op
Acht lichtkringen 16
J.W. Verboom

Rubrieken

Meditatie
Christus werd begraven 3
J.A. van den Berg

Column
Hartenkind 7
Elise van Hoek

Boekbesprekingen 19
Muziek 20
In zicht 21
Bondsnieuws 22
Kerknieuws 22
Agenda 23

Colofon

De Waarheidsvriend

Officieel orgaan van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk, 111e jaargang
website: www.dewaarheidsvriend.nl

Hoofdbestuur

Ds. J.A.W. Verhoeven, Krimpen aan den IJssel, eerste voorzitter; ds. J.J. ten Brinke, Oud-Beijerland, tweede voorzitter; A. Zwerus, Emst, secretaris; L.P. de Wit, Bergambacht, penningmeester; ds. J.C. Breugem, Ede; mr. P.C. Knook, Kloetinge; dr. R.W. de Koeijer, Waddinxveen; ds. J. Muller, Bleskensgraaf; ds. P. Nobel, Noordwijk; ds. J.C. Schuurman, Putten; ds. J.W. Verboom, Apeldoorn; prof. dr. M.J. de Vries, Papendrecht; ds. W.J. Westland, Katwijk aan Zee; ds. M.K. de Wilde, Sommelsdijk.

Algemeen secretaris

Drs. P.J. Vergunst.

Bureau van de Gereformeerde Bond

Voor contact met de redactie, nieuwe abonnementen, adreswijzigingen, bezorgklachten, opgeven van rouwadvertenties en de ledenadministratie etc.:
Kleine Fluitersweg 253
7316 MX Apeldoorn
e-mail: info@gereformeerdebond.nl
tel. 055-5766660
website: www.gereformeerdebond.nl

Voorlichter

J. Peters
tel. 06-12659808
e-mail: voorlichter@gereformeerdebond.nl

Redactie

Drs. P.J. Vergunst (hoofdredacteur); M.M.C. van der Wind-Baauw (eindredacteur); ds. C.H. Hogendoorn; dr. G. Leertouwer; ds. J.A.W. Verhoeven.

Advertenties

Voor advertentiemogelijkheden en tarieven zie: www.dewaarheidsvriend.nl/adverteren
Advertenties worden aangenomen tot tien dagen voor verschijning.
Voor alle plaatsingen en informatie (uitgezonderd rouwadvertenties):
Gert Verweij
tel. 06-50448359
e-mail: gertverweij3@gmail.com

Abonnementen

Prijs: € 52,50 per jaar;
opgave via het bureau of
www.dewaarheidsvriend.nl/word-abonnee

Productie

Opmaak: Reprovinci Creative Industries
Druk: Vellendrukkerij BDU Werkendam
Gesproken editie: Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, Ermelo

Gesproken editie

Informatie en opgave:
Bibliotheekservice Passend Lezen
Postbus 84010, 2508 AA Den Haag
tel. 070-33801500
e-mail: klanten@passendlezen.nl

*Ik ben de Weg,
de Waarheid en
het Leven.*

Johannes 14:6

Christus werd begraven

Men heeft Zijn graf bij de goddelozen gesteld, en Hij is bij de rijke in Zijn dood geweest, omdat Hij geen onrecht gedaan heeft en geen bedrog in Zijn mond geweest is.

Jesaja 53:9

Tekst: ds. J.A. van den Berg

Telkens maken we de gang naar de begraafplaats, vooral wanneer we ouder worden. Mensen om ons heen vallen weg. Wat een troost om dan te geloven: 'Christus lag in het graf en overwon het graf.'

Christus werd na Zijn lijden en sterven begraven. Wat betekent dat voor ons? Onder welke omstandigheden werd de Heere Jezus begraven? Op welke manier gaat de profetie van Jesaja daarbij in vervulling?

De profetie

Niet alleen het lijden van Christus wordt beschreven. Jesaja spreekt ook over Zijn graf. Het lichaam van Jezus is in het graf gelegd. Tijdens Zijn leven heeft Hij dit ook Zelf gezegd. 'Want zoals Jona drie dagen en drie nachten in de buik van de grote vis was, zo zal de Zoon des mensen drie dagen en drie nachten in het hart van de aarde zijn.' (Matt. 12:40) Men heeft Zijn graf bij de goddelozen gesteld. Wie hebben dat gedaan? Zij die Hem overgeleverd hebben om gekruisigd te worden. De overpriesters en de oudsten, het volk en Pilatus. Als een misdadiger zou Hij sterven op Golgotha, op de plaats waar de goddelozen gestraft worden. Daar zou ook Zijn lichaam zijn na Zijn sterven. We kunnen ook denken aan de heidense Romeinse soldaten die de wacht moesten houden bij Zijn graf. Bij hen heeft men Zijn graf gesteld.

En Hij is bij de rijke in Zijn dood geweest. Calvijn ziet dit als een herhaling in andere woorden. Daarbij neemt hij het woord rijke voor mensen die goddeloos zijn. Rijkdom gaat namelijk vaak samen met machtsmisbruik. De kanttekening van de Statenvertaling echter betreft het woord rijke op Jozef van Arimathea. Hij was de eigenaar van het graf waarin Jezus lag, en hij was rijk.

De vervulling

In gedachten zien we het voor ons. Twee mannen, één gedachte. Jozef van Arimathea en Nicodemus overwinnen beiden hun vrees voor de Joden. Jozef heeft aan Pilatus toestemming gevraagd. Samen verzorgen zij het lichaam van Jezus met specerijen en linnen doeken. Dichtbij is een tuin met een nieuw graf, uitgehakt in een rots en eigendom van Jozef. Nog nooit heeft iemand erin gelegen. Daar begraven ze Jezus. Ontroerend tafereel. Kent u door genade en

door het geloof de kracht van de liefde van en voor Christus? Die liefde kan niet verborgen blijven. Vroeg of laat komt die openbaar. 'Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefhad.' (1 Joh. 4:19)

De profetie van Jesaja is vervuld. Daar ligt het lichaam van Jezus in het graf. Het graf van een rijke. Dicht bij de plaats waar de goddelozen ter dood worden gebracht. De machtige, rijke en onrechtvaardige Pilatus laat het graf bewaken door zijn soldaten, Romeinse heidense soldaten.

Het woord 'omdat' in onze tekst kan ook vertaald worden met 'hoewel'. Zijn graf is bij de goddelozen gesteld, hoewel Hij geen onrecht heeft gedaan. Plaatsvervangend stierf Hij en werd Hij begraven. Hij is bij de rijke in Zijn dood geweest, omdat geen bedrog in Zijn mond geweest is. God geeft getuigenis van Zijn oprechtheid door Hem in Zijn begrafenis een ereplaats te geven.

De betekenis

Waarom is Hij begraven? Was het niet genoeg dat Hij stierf aan het kruis? Hij is begraven om daarmee te betuigen dat Hij echt gestorven was. (HC, antw.41) De zekerheid van Zijn dood is belangrijk omdat het de betaling is van mijn zonden. Op de derde dag zou het graf opengaan. Zoals de deur van de gevangenis opengaat wanneer de straf is voltooid. De Vader wekt de Zoon op. Alles is betaald. Christus staat op uit de dood en toont daarmee Zijn overwinning. Zo is het graf een wachtkamer tot het moment van de opstanding. Voor Christus en voor allen die Hem toebehoren is het een kleedkamer. 'Het lichaam wordt gezaaid in vergankelijkheid, het wordt opgewekt in onvergankelijkheid.' (1 Kor. 15:42b) Wat worden er een tranen geschied bij het open graf! Echte troost is er wanneer we door genade mogen weten dat het graf een doorgang is naar Gods heerlijkheid – om Christus wil – omdat Hij in het graf was en het graf geheiligd heeft voor de Zijnen.

Laten we nog even terugkeren naar Jozef en Nicodemus. Herkent u de liefde die zij hebben voor Jezus? Dat heeft alles te maken met wat we lezen in Johannes 1:14. Wij hebben Zijn heerlijkheid gezien. Wij hebben gezien dat Hij vol van genade en waarheid is. Genade heb ik nodig en de waarheid van Gods Woord en beloften. ■

Ds. J.A. van den Berg is predikant van de hervormde gemeente te Sint Anthoniepolder.

Verkiezingen brengen ons tot voorbede voor de noden in onze regio

Oog voor de provincie

De verkiezingen voor de Provinciale Staten staan in het licht van tegenstellingen. Meer dan de controverse tussen liberaal rechts en socialistisch links is er de spanning tussen stad en platteland. Het gaat vooral over de verdeling van de ruimte.

Wat moet ik vandaag met Calvijns visie dat ‘er geen burgerlijke regering gevormd kan worden als men niet eerst zorgt voor de vroomheid’? Het brengt ons tot nadenken over de roeping van de kerk voor het geheel van de samenleving, nu we volgende week onze stem uitbrengen voor de Provinciale Staten, en ook voor de waterschappen.

Tekst: P.J. Vergunst

Van de preekstoel naar het stemhokje loopt een kwetsbare lijn. Sowieso zijn mensen voldoende geïnformeerd of mondig genoeg om hun levensovertuiging of maatschappijvisie te vertalen naar een stem op een politieke partij. De pastoor in het rooms-katholieke zuiden of de dominee in of buiten de Biblebelt is hiervoor niet (meer) nodig. Tevens beseffen we dat het Evangelie niet vereenzelvigd moet worden met het programma van welke politieke partij dan ook. In de verkondiging van het Woord gaat het om rechtvaardiging en heiliging, om vergeving en vernieuwing, de eer van God en het leven naar Zijn geboden.

Vroomheid en regering

Tegelijk is waar dat er vanuit het Woord van God veel licht valt over allerlei sociale vraagstukken, over de ordening van onze samenleving. In het onderscheiden tussen goed en kwaad kan de overheid niet zonder geloof. Stadhouders van God, zo noemt Calvijn in de *Institutie* de overheid, mensen die regeren in Zijn Naam en door Zijn weldaad. Ik lees bij Calvijn ook ‘dat er geen burgerlijke regering kan worden ingericht als men niet eerst zorgt voor de vroomheid en dat alle wetten verkeerd zijn die met verwaarlozing van het recht van God slechts voor de mensen zorgen.’

Het spanningsveld met de politieke werkelijkheid vandaag is groot – en toch laten we de woorden uit de *Institutie* staan. Ook vandaag is gezag van de Schepper afgeleid gezag. En dan zijn we op het punt waarop er wél een lijn loopt van de preekstoel naar het stemhokje, althans van het Evangelie naar de inrichting van onze samenleving, een lijn die in de eredienst zeker aandacht mag hebben. De profetische stem van de kerk mag niet verstommen, ook niet in onze dagen, in een tijd dat velen nauwelijks beseffen wat kerk is en wat er in de kerk gebeurt. Juist nu mag de getuigende stem van de kerk klinken.

‘Doe recht’

De profetische stem, dat is het appèl vanuit het Woord op de overheid, een appèl waarin Jeremia ons voorgaat als hij aan overheid én onderdanen het Woord van God doorgeeft: ‘Doe recht en gerechtigheid. Red wie beroofd is uit de hand van wie onderdrukt. Buit een vreemdeling, een wees en een weduwe niet uit.’ (Jer.22:3) Hier raken we de noties (gerechtigheid en barmhartigheid) die de kerk in de richting van de

overheid mag en moet benoemen. We leren van Jeremia dat gerechtigheid nauw verbonden moet blijven met het recht van God.

Politieke prediking is dit niet. We zien in de verkondiging van de apostelen evenmin dat er sterk gefocust wordt op de maatschappelijke thema’s. Hun vermaningen hebben een persoonlijk karakter, richten zich op de gemeente van Christus, op het hart van de hoorder, een hart dat als vrucht van de Geest de handen en voeten in beweging zet.

.....
In een gepolariseerd land kunnen christenbestuurders verschil maken

Priesterlijk

In het profetische spreken van de kerk tot overheid en samenleving weet ze zich voor het volk verantwoordelijk. Het voorkomt het gevaar dat de christelijke gemeente vooral met zichzelf bezig is en zo haar roeping in de wereld verzaakt. In lijn hiermee ligt haar priesterlijke roeping, die het sterkst tot uiting komt in de voorbede. In haar roepen tot God, in het gebed om ontferming en om recht, draagt de kerk de nood in de wereld.

Nu we volgende week onze stem uitbrengen voor de verkiezingen, is het waardevol als in de voorbede op zondag de noden in onze regio bij de Heere gebracht worden. Juist de diakenen mogen zich geroepen weten de voorbede voor te bereiden, de dienaar van het Woord hiervoor het nodige aan te reiken. Gelden deze bijbelse denklijnen nu ook voor de provincie, voor het bestuur van een regio? Ja, omdat de opdracht tot ‘bouwen en bewaren’ thema’s raakt die provinciebestuurders bezighouden.

Betekenis van de provincie

Al denken we niet vaak over de betekenis van de provincie in het openbaar bestuur, ze is een invloedrijke laag. Voor zaken die het belang van een enkele gemeente te boven gaan en waarvoor uniform beleid nodig is, komen we bij de provincie.

Daar komen de waterschappen bij, waarvoor we ook stemmen. Terwijl ons land twaalf provincies kent, zijn er 21 waterschappen, omdat ze aan elkaar grenzen op plaatsen die logisch zijn voor het waterbeheer, zoals bij een rivier, aan het einde van een polder. Juist nu klimaatverandering ook in Nederland »

gevolgen heeft, neemt de verantwoordelijkheid van waterschappen toe, doet ze meer dan ons beschermen tegen te veel water. Vandaag hebben deze bestuurders als opgaven de effecten van bodemdaling te neutraliseren, een teveel of een tekort aan neerslag te reguleren, alert te zijn op schadelijke stoffen. De afgelopen zomers hebben we gezien hoe belangrijk het vasthouden van water voor droge periodes is. Naast de keuze in het stemhokje doet waterbeheer een beroep op mijn eigen verantwoordelijkheid. Dat raakt onder meer aan kleine dingen zoals wat we door de gootsteen laten lopen. Ja, dan heeft christenzijn ook te maken met het niet doorspoelen van medicijnresten.

Tegengestelde belangen

Terug naar de provincie, de bestuurlijke laag die zich bezighoudt met natuurbeleid, met toezicht op bedrijven met gevaarlijke stoffen, met de uitbreiding van steden en dorpen of de vestiging van kantoorparken en bedrijventerreinen, ook met provinciale wegen en waterwegen. Kortom, de provincie zit dicht op het leven van de burger.

Wat laten we door de gootsteen lopen?

Bestuurlijke wijsheid is nodig in een afweging van tegengestelde belangen, waarvoor het 'stikstofbeleid' veelzeggend is. Woningbouw – en daarmee een economische impuls – conflicteert zomaar met de agrarische of toeristische functie van een gebied. Juist in een gepolariseerd land kunnen christenbestuurders verschil maken, als ze dienend leiderschap praktiseren, als ze in zachtmoedige wijsheid besturen, als ze zichzelf omringen met wijze adviseurs.

Randstad en provincie

Die wijsheid is nodig, omdat de verkiezingen van 15 maart in het licht van tegenstellingen staan. Meer dan de controverse tussen liberaal rechts en socialistisch links is er de spanning tussen stad en platteland. 'Logisch dat het verbeteren van een weg in de Randstad meer filereductie oplevert, maar hier wonen ook mensen die een leefbare provincie willen,' las ik van een gedeputeerde uit Overijssel. Provinciale wegen die onveilig zijn, krijgen namelijk niet de aandacht die economisch belangrijke snelwegen ontvangen.

Een en ander maakt dat de ene partij (CU) 'Ruimte voor elkaar' als slogan heeft, terwijl de andere (CDA) 'Voor heel Nederland' bedacht, een poging zich te profileren tegen Randstad-partijen als D66, VVD en GroenLinks. De SGP koos in Zuid-Holland voor 'Koersvast' en wil tussen alle vragen rond duurzaamheid, wonen, verkeer, voedsel en natuur op haar oude kompas verder.

P.J. Vergunst
is hoofdredacteur
van De Waarheids-
vriend.

'Afgehaakt Nederland'

Andere partijen zetten in op de kloof tussen de gevestigde orde en 'afgehaakt Nederland'. De boodschap van de laatste groep is 'klaar zijn met Den Haag,' onder meer vanwege armoede, zich in kwetsbare regio's in de periferie van ons land niet gezien weten. Dan gebeurt het dat D66-leider Kaag tijdens een bezoek aan Overijssel door boeren opgewacht wordt met brandende fakkels, een uiting van irritatie tegenover Nederlands bestuurlijke elite. Niet of op populistische partijen stemmen is de reactie van groepen als deze.

Zo ervaren we dat de context van het land het beleid in de Provinciale Staten raakt. Vier jaar geleden was 'klimaat' hét thema en wonnen de partijen die hierin extreme posities innamen: Forum voor Democratie en GroenLinks. Nu gaat het vooral over de verdeling van de ruimte.

Ambtsgebed

Los van een gepolariseerde context kent ons land een ontkerkelijkte context – en de gedachte of hier tussen een verband bestaat, lijkt me beslist geen onzinnige overweging. Teken hiervan is dat de Provinciale Staten van Limburg op vrijdag 17 februari besloten het gebed voor de Statenvergaderingen af te schaffen. Hiermee is ze de laatste provincie die dit besluit nam. Geen Statenvergaderingen meer waar om wijsheid gebeden wordt: het maakt dat Calvijns gedachte dat eerst naar vroomheid gezocht moet worden voordat de burgerlijke overheid gevormd wordt, ver te zoeken is.

Een gezamenlijke christelijke basis, dat hebben SGP en ChristenUnie. Omdat er geen rechtstreekse lijn van de Bijbel naar een partijpolitiek programma loopt, komen beide partijen momenteel verder dan ooit van elkaar uit. In de provincie Zuid-Holland betekende dit het einde van de gezamenlijke fractie die er voorheen was, ook al gingen de partijen met een eigen programma en kandidatenlijst de verkiezingen in. De visie op thema's als klimaat en energie, wonen, natuur en stikstof loopt dermate uiteen dat één fractie niet meer reëel is.

CU en SGP

Omdat de CU in SGP-ogen te veel gericht is op natuur en te weinig op landbouw, sneuvelde ook in de provincie Groningen de onderlinge samenwerking. Twaalf jaar stemden SGP'ers op de CU, in ruil voor twee leden in de steunfractie. De CU wilde geen SGP'er op haar lijst, de SGP wilde dat wel. Is dit een klein voorbeeld van toegenomen tegenstellingen in ons land?

Ondertussen blijven voor de kerk de woorden uit Psalm 2 actueel, haar appèl tot elke overheid: 'Nu dan, koningen, handel verstandig (kom tot inzicht), laat u onderwijzen, rechters van de aarde.' ■

Hartenkind

De arts van het consultatiebureau vertrouwde het niet en stuurde me langs de huisarts. Daar stond ik dan, terwijl de huisarts in de weer was. 'Hier, luister maar,' zei hij, en hij duwde de stethoscoop tegen mijn oor. Mij zeiden de bonkende geluiden niet zoveel, maar één ding leek zeker: er was iets aan de hand. Een verwijzing naar het kinderziekenhuis volgde. En daarna kwam de diagnose: een hartafwijking met vier bouwfouten in het hart. Het was een wonder dat onze kleine het tot nu toe goed deed, zonder zichtbare problemen, en de afwijking niet eerder opgemerkt was.

Maar nu gaat ons kinderhartcentrum dicht. Die plek waar je altijd een beetje kriebels in je buik voelt als je weer door de draaideur binnenstapt. Er liggen zoveel herinneringen en elk bezoek heeft z'n eigen spanning. We kennen de looproute en zijn vertrouwd met de arts van wie we de diagnose hoorden. De baby van toen is nu een bijna-puber die op de stoel voor het bureau zit, wij erachter, en als eerste zijn verhaal doet. Hoe vaak hebben we het niet tegen elkaar gezegd: wat bijzonder dat we met een ritje van twintig minuten bij een van de beste ziekenhuizen in de wereld zitten.

Al jaren is er discussie over de kinderhartcentra in Nederland. Baby's met een hartafwijking moeten vaak kort na de geboorte worden geopereerd. En hun aantal neemt af, evenals dat van de gespecialiseerde artsen en verpleegkundigen. Om de kwaliteit van die ingrepen hoog te houden, moeten artsen en behandelteams operaties vaak genoeg uitvoeren. Het zijn ingewikkelde operaties, waarbij het vaak een puzzel ter plekke is wat de beste oplossing is voor dit hart.

Ons verstand snapt dat er gekozen moet worden om deze specialistische en dure zorg in stand te houden en dat ervaring van personeel en hoge technologie ertoe doen. Die langere autoriteit hebben we er wel voor over, maar ons gevoel moet er nog in meekomen. Goede zorg is immers zoveel meer. Het is die blik van herkenning, de schouderklop. En het is die lieve verpleegkundige op de ic die in je schriftje schrijft: 'Ik bid voor jou.'

Ons verstand snapt dat er gekozen moet worden om specialistische zorg in stand te houden, maar ons gevoel moet er nog in meekomen

Dr. Elise van Hoek-Burgerhart
is als manager onderzoek en beleid werkzaam bij de NPV - Zorg voor het leven.

De Gereformeerde Bond ziet een relatie tussen de relativering van het huwelijk en de doorgaande secularisatie. Hiermee sluit hij aan bij de stelling van de Amerikaanse onderzoekster Mary Eberstadt, die betoogt dat de neergang van de kerk gevolg is van de grote veranderingen in de visie op het gezin. Dit maakt het urgent om helder en bijbels te belijden wat het huwelijk is. Daarom heeft de Gereformeerde Bond in een ontmoeting met het moderamen van de synode van de Protestantse Kerk in Nederland aandacht gevraagd voor de betekenis van het huwelijk en schreef ds. J.A.W. Verhoeven, voorzitter van de Gereformeerde Bond, namens het hoofdbestuur onderstaande handreiking. Deze komt ook beschikbaar voor alle gemeenten en kerkenraden in de Protestantse Kerk, in de hoop hiermee het onderlinge gesprek bij een open Bijbel te stimuleren.

Gereformeerde Bond verspreidt handreiking over de betekenis van het huwelijk

Blikvanger van Gods liefde

In de Protestantse Kerk in Nederland, en overigens ook in andere kerkverbanden, wordt de laatste jaren veel gesproken over relatievormen. De Gereformeerde Bond wil het graag opnemen voor de unieke inhoud en betekenis van het huwelijk. Een handreiking.

Tekst: ds. J.A.W. Verhoeven

Door het geloof in Jezus Christus belijdt de kerk dat de God van Israël onze Schepper, Verlosser en Vernieuwer is. Dit belijden raakt onmiddellijk de betekenis van het huwelijk. Immers, wanneer God onze Schepper is, is Hij Degene Die onze Ontwerper is. De mens draagt Zijn design. Hij heeft ons geschapen naar Zijn beeld, mannelijk en vrouwelijk. De schepping is binair van structuur. De eeuwige wijsheid van God weerspiegelt zich daarin dat wij man of vrouw zijn. Hij bracht man en vrouw samen. Het huwelijk is ons voorgegeven, nog voordat er van enige cultuur sprake was. Dit belijden van de kerk past slecht bij het huidige seculiere denken.

Urgentie

Ontkenning van de God van Israël leidt tot terzijdestelling van het huwelijk als unieke relatievorm. Omgekeerd: achter de relativering van het huwelijk zitten krachten die eropuit zijn dat wij de God van Israël kennen uit ons collectieve geheugen. Deze twee tendensen zijn innerlijk verweven en versterken elkaar wederkerig. Daarom kan en mag de kerk op dit aan-gelegen punt niet zwijgen.

Schepper

Het beroep op de schepping wordt in de kerk vaak als problematisch weggezet. Nu is inderdaad ons kennen van de schepping tot op zekere hoogte beperkt. Niemand van ons was erbij toen God de aarde heeft

geschapen. Bovendien zijn wij (ook met ons kennen) onderworpen aan de zonde. Wie zal ooit de wijsheid van God doorgronden waarmee Hij alle dingen heeft gemaakt?

Intussen is ons kennen van de schepping wel voldoende en betrouwbaar, dankzij Christus. Hij was er wél bij toen de wereld geschapen werd. Alle dingen zijn door Hem en voor Hem geschapen. (Kol.1:15-20) Door de verkondiging van het Evangelie gaat er een 'geheimenis' open (Kol.1:24-2:3). Door het geloof in Jezus Christus leren wij God kennen als onze Vader en Schepper. In Christus zijn al de schatten van de wijsheid en van de kennis verborgen. Doordat de Heilige Geest het verstand verlicht en ons leidt in de waarheid, ontdekken wij met verwondering dat de structuren in de schepping de wijsheid en schoonheid van God weerspiegelen.

Geen menselijke constructie

Deze wijsheid gaat dus vooraf aan elke cultuur. Dat wij man en vrouw zijn, komt voort uit Gods heilige gedachten. Volgens Genesis 2:24 is het huwelijk, vanuit het gezichtspunt van onze Schepper, een levenslange verbondenheid tussen één man en één vrouw die niet losstaat van voortplanting. Het huwelijk is geen menselijke constructie.

Wat hier op het spel staat, is de belijdenis van de kerk dat God onze Schepper is. Dit belijden ontstaat vanuit dankbare gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift. Voor de Protestantse Kerk is de Bijbel als het Woord van God bron en norm voor al haar spreken. In onze postmoderne samenleving roept dit allicht weerstand op. Goede communicatie is dan ook van belang. Maar aanpassing aan wat gangbaar is in de samenleving betekent het einde van de kerk.

Verlosser

De Bijbel beziet het huwelijk niet alleen vanuit het gezichtspunt van de schepping, maar ook vanuit het

Man en vrouw mogen geloven dat hun huwelijksverbond een weerspiegeling is van liefde en trouw zoals Christus liefde en trouw betoont aan Zijn gemeente en zoals de gemeente die aan Hem teruggeeft.

gezichtspunt van de verlossing. De belangrijkste passage in dit verband is de brief van Paulus aan Efeze, hoofdstuk 4 en 5. Het gaat daar over het vernieuwende werk van de Heilige Geest.

De kerk belijdt God als onze Verlosser. Verlossing in Christus betekent niet dat de schepping en haar ordeningen zijn afgeschreven. Vernieuwing door de Heilige Geest betekent niet dat de wijsheid van God verdwenen is uit de schepping en onvindbaar is geworden. Integendeel, in Zijn opstanding uit de doden heeft Christus de schepping aanvaard. Door en voor Christus zijn alle dingen gemaakt. Door Hem krijgen ze een nieuw bestaan. God als Schepper laat Zijn werk niet los. Het gaat niet aan om met een beroep op de (voortgaande) leiding van de Heilige Geest de oorspronkelijke wijsheid in Gods schepping te relativiseren. Veeleer is het juist Gods bedoeling om door Christus en door de herscheppende kracht van Zijn Geest de schepping te verlossen.

Krachten van het Koninkrijk

Dat herscheppende en verlossende werk begint in eerste aanleg in de gemeente van Christus, Die als het Hoofd van de nieuwe schepping ook het Hoofd van de gemeente is. De Geest leidt de gemeente binnen in een nieuwe sfeer en leefruimte, namelijk die van het Koninkrijk van God. Krachtens het herscheppende werk van de Heilige Geest wordt het huwelijk een verwijzing naar de verhouding tussen Christus en Zijn gemeente. Dat is een 'groot geheimenis' (*mysterion*). Niet een geheim, want daar moet je naar raden. Toch wel een geheimenis: het is iets wat geen mens heeft bedacht, wat geen mens vanuit eigen inzicht op het spoor kan komen. Een geheimenis wordt ons vanuit God. Het valt ons toe uit Zijn hand.

Krachten van het Koninkrijk doorgloeien het huwelijk. Voor gelovigen is dat een diepe vreugde. Als kinderen van God mogen man en vrouw geloven dat hun huwelijksverbond een weerspiegeling is van liefde en trouw zoals Christus liefde en trouw betoont aan Zijn gemeente en zoals de gemeente die aan Hem teruggeeft. Deze liefde is veel meer dan louter een menselijk gegeven. Het betreft gevende en belangeloze liefde, liefde van hemelse oorsprong, gevoed vanuit Christus. Deze liefde is onuitputtelijk en onwrikbaar. In een huwelijk dat naar Gods bedoeling functioneert, wordt Zijn Koninkrijk nabij en werkzaam. In een christelijk huwelijk woont Christus met Zijn Woord en Geest. Daar ontstaat een diepe band, als tussen een broeder en zuster in de Heere.

Het huwelijk is een waarschuwend en tegelijk hoopvol signaal in de tijd dat ik-gerichtheid ons menszijn te gronde richt. Een dergelijk huwelijk wordt in geloof aangegaan als een hoge roeping van Godswege. Het is een baken van hoop in de tijd.

Vernieuwer

De kerk belijdt God ook als Vernieuwer. Dan denken we in het bijzonder aan de Heilige Geest.

Het huwelijk is een heilige instelling van God waardoor Hij de mensheid wil bewaren tot het einde van de tijden (Bonhoeffer). Tegelijk maakt Jezus in Mattheüs 22:23-33 duidelijk dat het huwelijk in eerste instantie behoort tot het domein van de schepping. Het heeft zijn betekenis voor het schepselmatige leven. Dat is ook de grens. Het huwelijk is niet voor de eeuwigheid. Deze relativisering van het huwelijk moet niet verward worden met minachting. De Bijbel minacht nergens het schepselmatige leven. Wat betreft het huwelijk kan gewezen worden op Mattheüs 19:8. »

STEM VAST EN ZEKER

Turbulente tijden. Nederland staat voor grote uitdagingen. Terwijl het vertrouwen verdwijnt. Het vraagt om koersvaste en daadkrachtige keuzes.

Je kan van de SGP zeggen wat je wilt, maar je weet wat je eraan hebt. De partij staat al meer dan 100 jaar voor politiek bij een open Bijbel. Het Woord van God. Hem loopt het niet uit de hand. Dat geeft vertrouwen. Vast en zeker.

"Je kan van de SGP zeggen wat je wilt, maar je weet wat je eraan hebt."

Geef op D.V. 15 maart stem aan een helder Bijbelgetrouw geluid in uw provincie en waterschap. En draag zo óók bij aan het behoud van onze zetels in de Eerste Kamer.

Studio SGP

Kijk 10 maart live mee met Studio SGP op locatie in Zeeland of kijk de uitzending terug. Scan de code of ga naar youtube.com/sgpnieuws.

SGP

Verkiezingen

Kandidaat voor Eerste Kamer

"H et heldere profiel. De Bijbelse lijn, zonder te preken. De partij waarvan je weet wat je eraan hebt. Daarom kies ik voor de SGP."

Van lijstduwer in Papendrecht tot kandidaat voor de Eerste Kamer in Den Haag. Marc de Vries, onder andere bijzonder hoogleraar christelijke filosofie aan de Technische Universiteit Delft. Hij geeft daar verschillende vakken over techniekfilosofie.

"Vanuit mijn werk volg ik de technologische ontwikkelingen op de voet. Neem de genetica. Bouwen we niet aan een ideale samenleving door 'volmaakte' mensen te modelleren die moeten passen in een seculiere mal? Dit soort noties zou ik zeker inbrengen in de Eerste Kamer."

prof. dr. M. (Marc) de Vries is nummer 3 op de SGP-lijst voor de Eerste Kamer en bijzonder hoogleraar christelijke filosofie aan de TU Delft.

Bron: RD, Anton Dommerholt

"Kwalitatief goed onderwijs voor de opgroeiende generaties is wezenlijk. Die kwaliteit staat onder druk door seculiere dogma's. Ook dat zou ik graag aan de kaak stellen."

De Vries bewaart goede herinneringen aan SGP-senator Gerrit Holdijk, met wie hij jarenlang in het hoofdbestuur zat van de Gereformeerde Bond.

"Hij hield niet van primair reageren, en ik óók niet. Mocht ik gekozen worden, dan hoop ik mijn werk te mogen doen in zijn traditie van bedachtzaamheid en praktische wijsheid."

Eerste Kamerleden worden gekozen door de Provinciale Statenleden. Uw stem op de SGP in de provincie is een stem op de SGP in de Eerste Kamer.

SGP

Volgens Genesis 2:24 is het huwelijk, vanuit het gezichtspunt van onze Schepper, een levenslange verbondenheid tussen één man en één vrouw. Het huwelijk is geen menselijke constructie.

Wel is het zo dat naast de roeping tot het huwelijk er ook de roeping kan zijn om alleengaand te leven, vanwege het Koninkrijk der hemelen (Matt.19:10-12). Juist gemeenteleden die niet tot een huwelijk komen, zijn van grote betekenis. Paulus prijst in 1 Korinthe 7 het ongehuwd zijn aan als een manier om bij uitstek dienstbaar te zijn aan het huisgezin van de christelijke gemeente.

In hun eigen geestelijke roeping zijn alleengaanden – niet minder dan gehuwden – een teken in de tijd, een baken van hoop. Op hun eigen wijze herinneren zij er ons aan dat ik-gerichtheid ons vervreemdt van God en van onszelf. Zij wijzen op het komende Koninkrijk. Als christen leven zij met overgave in de dienst aan God.

Kortom, zowel een leven binnen het huwelijk alsook het leven als single zijn beide gaven van God aan Zijn gemeente. Beide zijn een roeping van God. Om een roeping gestalte te kunnen geven is genade van God nodig, en wijsheid, blijmoedigheid, volharding, als gaven van de Geest.

Voorlopiegheid

Gelovigen leven nieuw door de kracht van de Geest, opgestaan met Christus. Tegelijk leven ze nog midden in de weerbarstigheid van de oude wereld. Het Koninkrijk is gekomen én het staat nog uit. Christus heeft Zijn werk volmaakt volbracht, en toch is het einde nog niet. Al het belijden van de kerk staat daarom onder het voorteken van voorlopiegheid. Dat ervaart elke gelovige, gehuwd of ongehuwd.

De kerk is de plek waar Christus samenleeft met zondaren. De kerk is niet volmaakt. De Bijbel staat vol voorbeelden van gelovige mensen die in de rauwe werkelijkheid van het leven niet veel waargemaakt hebben van hun heilige roeping. Wie denkt niet aan het huwelijk van Abraham, Jakob, David, Salomo? Ook in onze tijd worstelen velen in de gemeente met hun roeping, of het nu de roeping is om hun huwelijk gestalte te geven als blikvanger van Gods liefde, of dat het de roeping is om als ongehuwde te verwijzen naar het komende Koninkrijk. We kunnen nu niet ingaan

Gespreksvragen

Voor bespreking in kerkenraden en gemeenten volgen hier enkele vragen.

- 1 Wat betekent het dat de kerk belijdt dat zij de Heilige Schrift ontvangt als enige bron en norm voor haar kerkelijke verkondiging en dienst?
- 2 Bespreek met elkaar de volgende uitspraak: 'De Schriften spreken voor zichzelf wanneer het gaat over de oorsprong, betekenis en bedoeling van het huwelijk.'
- 3 Wat is volgens u het grote geheimenis van het huwelijk? Waarom is het juist in onze postmoderne cultuur van belang daarvan te getuigen? Hoe zou dat op een integere manier kunnen?
- 4 Wat kan de christelijke gemeente betekenen voor gehuwde en alleengaande broeders en zusters? En wat is hun betekenis voor de gemeente?

op de vele vragen die hier opkomen. Er is veel lijden aan het onvolmaakte. In pastoraal opzicht komt de kerk nabij, in het besef dat God ons kent, ook in onze zonde en zwakheid. De rechtvaardiging van de goddeloze als kernbelijdenis van de kerk maakt het onmogelijk dat iemand zou neerzien op een ander.

Dit alles betekent echter niet dat het belijden van de kerk aangepast moet worden aan de status quo, de feitelijke situatie zoals die zich nu eenmaal voordoet. Want de kerk leeft niet bij wat voor ogen is. De kerk leeft door geloof.

Dit alles betekent dat we in bescheidenheid spreken, onszelf bewust van de oude krachten van de zonde. Tegelijk spreken we vrijmoedig en beslist over Gods werk.

Verzoek

Met een beroep op de Bijbel vragen wij de Protestantse Kerk in Nederland om in de kerkorde, in verkondiging en onderwijs, midden in de wereld belijgend te spreken over het huwelijksverbond als een heilige instelling van God, onze Schepper, bedoeld voor één man en één vrouw, een levenslang verbond van trouw en liefde waarin vanuit een geestelijk roepingsbesef alles met elkaar wordt gedeeld. Ditzelfde verzoek leggen we voor aan alle gemeenten en kerkenraden. ■

*Ds. J.A.W. Verhoeven
uit Krimpen aan den
IJssel is voorzitter van
het hoofdbestuur van
de Gereformeerde
Bond.*

Nederlanders in Brazilië

Wie in Brazilië vanuit Curitiba, de zuidelijke hoofdstad van de deelstaat Parana, westwaarts gaat, kijkt na een paar uur rijden vreemd op. Dan wordt namelijk een grote molen zichtbaar die in Kinderdijk niet zou misstaan. Nederlandse immigranten namen deze molen én de kerk mee.

Tekst: dr. J. Kommers

Op uitnodiging van de kerkenraad van de *Igreja Evangélica Reformada do Brasil* (IER) in een stadje met de Indiaanse naam Arapoti (Bloemenweide) zijn mijn vrouw en ik voor de tweede keer daar geweest om de kerk, ooit gesticht door Nederlandse immigranten, in prediking en pastoraat te dienen.

Emigratiegolven

Het is bekend dat na de Tweede Wereldoorlog veel Nederlanders, vooral agrariërs, zijn geëmigreerd naar Canada en Australië. Minder bekend is dat er een aantal emigratiegolven is geweest naar Brazilië. Al vanaf 1858 hebben zich Nederlanders gevestigd in Brazilië. In de vorige eeuw kwamen Nederlandse kolonisten in Carambei en begin jaren vijftig kwam de eerste grote groep immigranten aan in Castrolanda. Genoemde molen staat hier nu in het centrum. Een kleine honderd kilometer verderop ligt het stadje Arapoti, waar vanaf 1960 de eerste Nederlandse emigranten zich vestigden.

Emigreerde men naar Canada of Australië alleen of als gezin, naar Brazilië was het mogelijk om met een aantal families tegelijk te gaan. Veel protestanten, vooral uit Noord- en Oost-Nederland, trokken naar Carambei, Castrolanda en Arapoti in de deelstaat Parana. Een groep rooms-katholieke immigranten uit het zuiden van Nederland trok naar een andere deelstaat.

De reis naar Brazilië ging per schip. Naast landbouw-gereedschap en koeien namen de veelal grote gezinnen ook hun kerk mee. In oktober 1960 werd de kerk in Arapoti officieel geïnstitueerd. Gereformeerden, hervormden en christelijke gereformeerden kwamen gezamenlijk onder één dak bijeen.

Koloniekerken

De eerste jaren werd de gemeente begeleid en ondersteund vanuit de *Christian Reformed Church* in Noord-Amerika. Deze kerk was in die tijd werkzaam

onder de verspreide protestanten in Brazilië.

Al enkele maanden vóór het officiële begin van de kerk in Arapoti werd in 1960 in een omgebouwde schuur de eerste kerkdienst gehouden. De preek was uit Filippienzen 4:6: 'Weest in geen ding bezorgd.' Dat waren bemoedigende woorden voor de immigranten die net aangekomen waren en veelal van de grond af aan moesten beginnen. Op 14 augustus werd voor het eerst het heilig avondmaal gevierd. In juni 1961 vormden de drie koloniekerken en de kerk van São Paulo samen een zelfstandig kerkverband, de *Igreja Evangélica Reformada do Brasil*.

De kerk was en is het centrale midden van de kolonie. Door predikant en kerkenraad werden mensen getroost, moed ingesproken en werden ruzies beslecht. Een immigrant schreef naar familie in Nederland: 'Het doet zo goed om samen in dit vreemde land naar de kerk te gaan, samen te zingen en Gods Woord te horen.'

Direct vanaf het begin nam de kerk het zendingswerk ter hand, tot in de wijde omgeving van Arapoti. Vanaf 1967 werd de kerk gediend door predikanten die vanuit Nederland beroepen werden.

Moeilijke jaren

Allen die wij tijdens ons verblijf in Brazilië gesproken hebben, zeiden dat hun (groot)ouders het in de eerste jaren heel moeilijk gehad hebben. Wegen waren in de regentijd veelal onbegaanbaar, watervoorziening moest worden aangelegd en alleen de allernoodzakelijkste levensmiddelen waren beschikbaar. Steeds was er in de eerste tien jaren wel iets waardoor de oogst geheel of gedeeltelijk mislukte. Ook de veehouderij kampte met tegenslagen, veelal door voor de immigranten onbekende veeziekten. Hierdoor dunde de meegebrachte veestapel sterk uit. Binnen enkele jaren keerden zestien gezinnen terug naar Nederland. Een aantal gezinnen deed dit, omdat de vader van het gezin was overleden en moeder met een aantal kinderen alleen achterbleef. In de beginjaren heeft menig immigrant bij het ontginnen van de landbouwgrond gedacht: 'Waar ben ik aan begonnen?'

De kerk, het sociale midden

Binnen de kerk waren in de eerste jaren spanningen. Immigrant - vaak zijn dit mensen met sterke karakters -, afkomstig uit verschillende delen van het land en uit verschillende kerken, moesten tot één volgzaam kudde worden samengevoegd. Te paard bezocht de predikant de gemeenteleden. In 1966

werd de schuur die als kerkgebouw diende, afgebroken en vervangen door een stenen kerkgebouw. In 1991 is de huidige kerk gebouwd.

De kerk stimuleert de onderlinge contacten tussen de immigranten. Voor de jongeren zijn er naast catechese en bijbelstudie gerichte programma's om gezamenlijk ontspannende dingen te doen. In de beginjaren werd een stagiaire uit Nederland afgeraden om naar de kolonie te komen, met als argument: 'Er is helemaal geen vertier, eigenlijk niets anders dan de Bijbel en de sjoelbak.'

Zondags na de preek staat heel de gemeente buiten een poos na te praten. Dit gaat lang niet altijd over de preek maar ook over de prijs van de soja, het werk van de coöperatie en de gang van zaken op de school. De kerk is binnen de kolonie niet alleen het geestelijke, maar ook het sociale midden. Tot vandaag vormt ze de band die de immigranten door alle moeitevolle en vreugdevolle gebeurtenissen heen heeft samengehouden.

Gemeentewerk

In de eerste jaren waren de kerkdiensten in het Nederlands, maar vrij snel kwam er ook een dienst in het Portugees. Nederlandse predikanten volgden eerst een cursus Portugees voordat ze in de gemeente aan het werk gingen. Alle kinderen uit de kolonie volgen het onderwijs in het Portugees en de kleinkinderen van de immigranten trouwen nu vaak met

Braziliaanse jongens en meisjes. Zo neemt de kennis van het Nederlands langzaam af.

In de jaren negentig werd de eerste Braziliaanse predikant beroepen en vanaf 2007 komen op verzoek van de kerkenraad predikanten voor een korte periode uit Nederland naar Brazilië voor de Nederlandstalige diensten en het pastoraat.

Vanuit de IER kwam het verzoek naar ons om naar Arapoti te komen. De Braziliaanse collega is de *pastor efetivo* (de dienstdoende predikant) en in overleg verzorgde ik een deel van het pastoraat en de prediking. De eerste zondag ben ik daar officieel bevestigd als predikant van de IER. Voor het zendingswerk in Mozambique hadden wij het Portugees nodig en nu kwam dit ons goed van pas. We konden hierdoor met veel mensen contact krijgen en de diensten in het Portugees volgen. In een aantal plaatsen binnen de IER zijn er nu geen Nederlandstalige diensten meer. De kerkenraad zal zich te zijner tijd beraden hoelang deze diensten nog in Arapoti gehouden zullen worden. De huisbezoeken deden mijn vrouw en ik samen en elke dinsdagmiddag was er een bijbelkring.

In het logo van de IER staat Handelingen 1:8. Daarmee geeft de kerk aan dat ze aan de hand van de Heilige Geest getuigend in de samenleving wil staan. Zo zoekt de IER vandaag met het Woord van God in het spoor van de Reformatie een begaanbare weg te bewandelen binnen de complexe Braziliaanse samenleving. ■

In Brazilië is de kerk voor Nederlandse immigranten niet alleen het geestelijke, maar ook het sociale midden. Foto: de kerk van de Igreja Evangélica Reformada do Brasil in Arapoti.

Dr. J. Kommers uit Ermelo is emeritus predikant.

Mensvormig spreken over God (5, de neus)

Slechts twee geuren

De stam van Levi krijgt een belangrijke taak toebedeeld: het reukwerk offeren. In de Bijbel worden onze gebeden vergeleken met reukwerk dat opstijgt voor Gods aangezicht. En ook ons leven wordt in verband gebracht met geur – ‘wij zijn een aangename geur van Christus’, zegt Paulus.

Tekst: ds. H.J. van der Veen

In de Bijbel speelt onze neus een belangrijke rol. Onze neus is het orgaan waardoor we ademen: ‘Toen vormde de HEERE God de mens uit het stof van de aardbodem en blies de levensadem in zijn neusgaten; zo werd de mens tot een levend wezen.’ (Gen.2:7) Het tegenovergestelde is echter ook waar: Zodra wij onze laatste adem uitblazen, sterven we. Het Hebreeuwse woord voor neus kan eveneens worden vertaald met toorn. Als iemand boos wordt, zie je dat zijn neusvleugels gaan trillen en je hoort het snuiven van zijn neus. Vandaar dat Elifaz zegt: ‘Door de adem van God komen zij om, en door het blazen van Zijn neus worden zij vernietigd.’ (Job 4:9, zie ook Ps.18:9,16)

De neus is een teken van kracht. Als het volk Israël uit Egypte wordt geleid, staat het op een gegeven moment voor de Schelfzee. En dan baant God een pad door het water: ‘Door de adem van Uw neus is het water opgehoopt, de stromen stonden als een dam, de watervloeden zijn gestold in het hart van de zee.’ (Ex.15:8)

De zegen

Mozes is aan het einde van zijn leven gekomen. Hij is inmiddels 120 jaar oud. Hij staat op een grensover-

gang. Achter hem ligt de woestijn en voor hem ligt het beloofde land Kanaän. Maar voordat hij sterft, zegen hij het volk Israël: ‘Dit nu is de zegen waarmee Mozes, de man Gods, de Israëlieten gezegend heeft, vóór zijn dood.’ (Deut.33:1)

Mozes staat hiermee in de traditie van de aartsvaders. Jakob zegen op zijn sterfbed zijn zonen (Gen.49). En nu, bijna twee eeuwen later, zegen Mozes het ontelbare nageslacht dat uit vader Jakob is voortgekomen. Op zich is dat een wonder. Want zowel Jakob en zijn kinderen als Mozes en het volk Israël hebben die zegen niet verdiend. Integendeel. Vanwege hun zonden en het verbreken van het verbond hebben ze de vloek verdiend. Toch worden ze gezegend, door Mozes, de man Gods.

Ondertussen loopt er een directe lijn van Jakob, via Mozes naar de Heere Jezus. In gedachte zie ik Hem staan op de Olijfberg. De laatste dag van Zijn leven op aarde is ook aangebroken. Terwijl Hij afscheid neemt van Zijn discipelen, heft Hij Zijn doorboorde handen zegenend op: ‘Hij leidde hen naar buiten tot bij Bethanië. En Hij hief Zijn handen op en zegende hen. En het geschiedde, terwijl Hij hen zegende, dat Hij Zich van hen verwijderde. En Hij werd opgenomen in de hemel.’ (Luk.24:50-51)

Wij ontvangen eveneens elke zondag aan het einde van de kerkdienst de zegen van God. Alleen daarvoor zouden we al twee keer naar de kerk komen. Om als gezegende mensen door het leven te mogen gaan.

Zij zullen reukwerk voor Uw neus leggen.

Deuteronomium 33:10b

In de Bijbel wordt het reukoffer vaak in verband gebracht met het gebed. Laat dat een aansporing zijn om de geur van onze gebeden voor de neus van God te laten opstijgen.

De stam van Levi

Het is opmerkelijk dat Mozes een van de langste zegeningen aan Levi geeft. Dat heeft alles te maken met de bijzondere positie die de stam van Levi inneemt. De stam van Levi is namelijk speciaal belast met de offerdienst.

Dit roept de vraag op: waarom heeft God de stam van Levi uitgekozen en niet een van de andere stammen? God kiest de stam van Levi uit, omdat de Levieten zich tijdens de woestijnreis anders dan de andere stammen hebben gedragen. De stam van Levi heeft bijvoorbeeld bij de berg Horeb niet meegedaan met de aanbidding van het gouden kalf. En bij Massa en bij Meriba zijn de Levieten op de proef gesteld en door God ter verantwoording geroepen. Ook daar hebben de Levieten andere keuzes gemaakt: ze gehoorzamen God meer dan de mensen. Kortom, vanwege hun toewijding aan God worden de Levieten door God uitgekozen om reukwerk te offeren.

De Heere Jezus zal later zeggen: 'Wie vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mij niet waard; en wie zoon of dochter liefheeft boven Mij, is Mij niet waard. En wie zijn kruis niet op zich neemt en Mij navolgt, is Mij niet waard. Wie zijn leven vindt, zal het verliezen; en wie zijn leven verliest omwille van Mij, zal het vinden.' (Matt.10:37-39)

Reukwerk

In gedachte zie ik een Leviet het tempelplein oplopen. Hij staat op het punt om een gouden schaal met reukwerk aan de priester te geven. Nadat de priester het reukwerk heeft ontvangen, gaat hij het Heilige binnen. Daar staat immers het reukofferaltaar. Dat altaar is zestig centimeter lang, zestig centimeter breed en honderdtwintig centimeter hoog. Het is gemaakt van

acaciahout en met goud overtrokken. Op de hoeken staan vier hoornen. Tussen die vier hoornen wordt nu deze gouden schaal met reukwerk geplaatst. Elke morgen en elke avond opnieuw.

Het reukofferaltaar staat vlak voor het gordijn, dat scheiding maakt tussen het Heilige en het Heilige der heiligen. Met andere woorden: dichterbij God kan de priester met het reukwerk niet komen. En nadat hij de schaal met reukwerk naar binnen heeft gebracht, verspreidt zich een heerlijke geur (zie Ex.30:1-10). Op deze wijze vervullen de priester en de Leviet de opdracht, die zij van God gekregen hebben: zij zullen reukwerk voor Uw neus leggen.

Gebeden

In de Bijbel wordt dit reukoffer vaak in verband gebracht met het gebed. In Psalm 141:2 (berijmd) staat: *Mijn bee, met opgeheven handen, klimm' voor Uw heilig aangezicht, als reukwerk, voor U toegericht, als offers, die des avonds branden.*

Na de troonsbestijging van de Heere Jezus vallen de hemel en de aarde in aanbidding neer voor het Lam van God: 'En toen Het de boekrol genomen had, wierpen de vier dieren en de vierentwintig ouderlingen zich vóór het Lam neer. Zij hadden elk een citer en gouden schalen vol reukwerk. Dit zijn de gebeden van de heiligen.' (Openb.5:8, zie ook Openb.8:3-4) Deze woorden sporen ons aan om de geur van onze gebeden voor de neus van God te laten opstijgen. Laten we veel bidden voor onszelf en elkaar, voor ons huwelijk, ons gezin en onze familie, voor onze gemeente en de kerk, voor ons land en volk, voor het werk van zending en evangelisatie, voor onze vervolgte broeders en zusters, voor de komst van Gods Koninkrijk en voor de wederkomst van Christus.

Een aangename geur

De vraag dient zich aan: 'Welke geur stijgt er vanuit ons hart en vanuit onze gemeente omhoog voor Gods aangezicht? Is het een aangename geur of een vieze lucht?' Paulus wijst ons in dit verband op onze levenswandel. Hij zegt dat wij in ons leven slechts twee geuren kunnen verspreiden: een levenslucht of een doodslucht: 'Want wij zijn voor God een aangename geur van Christus, onder hen die zalig worden en onder hen die verloren gaan; voor de laatsten een doodsgEUR, die leidt tot de dood, maar voor de eersten een levensgeur, die leidt tot het leven.' (2 Kor.2:15-16)

Het aroma van Christus

Wat is de allerlieftelijkste geur die ooit voor Gods aangezicht is gebracht? Dat is de geur van Christus. Het aroma van Christus. Zijn offer aan het kruis op Golgotha is de meest aangename geur die ooit door de neus van God is opgesnoven. Laten we ons erop toelekken om vooral de geur van Christus te verspreiden. ■

Ds. H.J. van der Veen
uit Sliedrecht is
emeritus predikant.

Volgende week deel 6
in deze serie, over de
hand van God.

Acht lichtkringen

In zijn dissertatie beschrijft dr. B.A.T. Witzier acht lichtkringen waarbinnen je de verlichting met de Geest kunt ontvangen. Hiervoor moet je de eerste lichtkring – actieve omgang met de Bijbel – in ieder geval binnengaan, stelt hij.

Tekst: ds. J.W. Verboom

Op 21 september promoveerde ds. Witzier op *Lezen in het licht van de Geest. Hermeneutische implicaties van het nieuwtestamentische spreken over het verlichtende werk van de Heilige Geest*. Voor 2011 was de predikant van de christelijke gereformeerde Barnabaskerk te Apeldoorn dienstbaar aan de kerk in Brazilië, te Carambei. Deze internationale oriëntatie en gevoeligheid voor wisselende contexten is merkbaar in het proefschrift dat Witzier heeft geschreven onder begeleiding van zijn promotoren prof. dr. H.G.L. Peels, prof. dr. A.W. Zwiep en dr. M.C. Mulder.

Hoofdvraag

Dit proefschrift biedt een hermeneutiek waarin op een bijbelwetenschappelijke manier ruimte voor de verlichting door de Heilige Geest is ingeruimd. Welke rol speelt de Heilige Geest in ons bijbellezen? Waar bidden we eigenlijk om in de eredienst als de dominee zegt: ‘Laten wij bidden om de verlichting door de Heilige Geest’? ‘Is een beroep op de Heilige Geest eigenlijk nog wel een bruikbare en zinvolle categorie?’, zo vraagt prof. Zwiep zich af (*Tussen tekst en lezer II*, p.419). Ook een niet-gelovige kan immers heel zinnig een bijbeltekst verstaan.

Tegen deze achtergrond komt Witzier tot zijn hoofdvraag: ‘Kan er in een hermeneutische methode recht gedaan worden aan het nieuwtestamentische spreken over het verlichtende werk van de Geest? En zo ja, hoe?’ (p.19) Daarbij definieert ds. Witzier de verlichting door de Geest als: ‘Die werkzaamheid van Gods Geest die Gods handelen en spreken ontsluit voor de mens en de mens ontsluit voor Gods handelen en spreken.’

Meer informatie

Het hoofddeel van dit boek bestaat uit een secure, bijbelwetenschappelijke uitleg van nieuwtestamentische bijbelteksten die alle in hun verscheidenheid iets zeggen over de verlichtende rol van de Heilige Geest. Teksten die worden uitgewerkt zijn Johannes

3:3-8, 6:63, de rol van de Parakleet in Johannes 14-16, 1 Korinthe 2:10-16, 2 Korinthe 3:1-4:6, Efeze 1:17-18, 3:16-19 en 1 Johannes 2:20,27. Een belangrijke tekst voor het uiteindelijke voorstel is Johannes 16:13. Deze tekst verstaat Witzier zo dat de Heilige Geest de christenen vandaag de dag persoonlijk en ook als gemeente (‘verstaanscollectief’) zal leiden naar de volle waarheid. Niet alleen zal de Geest de christen subjectief meer inzicht geven in de waarheid die Jezus ons al gegeven heeft, maar de Geest van de nu verhoogde Christus zal ook werkelijk meer informatie van de waarheid bekendmaken. Dingen die we nu nog niet weten. Deze nieuwe informatie staat wel in lijn met wat gegeven is in het Woord, in lijn met de stijl van Christus, in lijn met de traditie en in lijn van het samenspel met andere gelovigen binnen jouw verstaanscollectief (lees: gemeente).

N.a.v. Arjan Witzier, *Lezen in het licht van de Geest. Hermeneutische implicaties van het nieuwtestamentische spreken over het verlichtende werk van de Heilige Geest*, KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht; 392 blz.; € 29,99.

Lichtvolle werkingssfeer

Zijn zorgvuldige, uitvoerige exegese balt Witzier in hoofdstuk 11 samen in acht hoofdlijnen. Dit zijn één spannende bladzijden uit het proefschrift, waarbij we ontdekken hoe de auteur aan de hand van de bijbelteksten tot een voorstel komt voor een hermeneutische benadering, waarin de verlichting door de Heilige Geest een plaats kan krijgen.

Deze benadering bestaat uit acht lichtkringen, waarbinnen je je kunt opstellen om de verlichting met de Geest te ontvangen. Het is wel een must om altijd de eerste lichtkring binnen te gaan: Lichtkring 1: Actieve omgang met de Bijbel. Dit brengt ons in de lichtvolle werkingssfeer van de Geest. Hoe meer ‘lezen in het licht’, hoe meer gelegenheid de Geest krijgt om Zijn verlichtende werk uit te voeren. Lichtkring 2: Gebed om verlichting door de Geest. Lichtkring 3: Geloof en gehoorzaamheid. Lichtkring 4: Nieuwsgierigheid naar het verstaan van anderen en bescheidenheid over het eigen verstaan. Lichtkring 5: Bijbellezen vanuit en met het oog op Jezus Christus. Wie de Bijbel leest vanuit en met het oog op Jezus Christus, volgt dan ook de richting die het licht van de Geest volgens

Dr. Witzier onderscheidt in zijn dissertatie acht lichtkringen, waarbinnen je je kunt opstellen om de verlichting met de Geest te ontvangen. Het is wel een must om altijd de eerste lichtkring binnen te gaan: actieve omgang met de Bijbel.

het Nieuwe Testament wijst. Lichtkring 6: Openheid voor een contextuele aanspraak, voor meervoudigheid. Lichtkring 7: Erkenning van de waarde van verstaanscollectieven. Lichtkring 8: Openheid voor nieuwe wegen die de Geest wijst.

Pluriform

Waardevol vind ik dat voor mijn Apeldoornse collega een christocentrische omgang met de Bijbel centraal staat. Daarbij zijn ontvankelijkheid voor de Geest en nieuwsgierigheid naar andermans interpretatie wezenlijke waarden. Tegelijk komen hier de vragen op. Zo schrijft de auteur dat 'de eigen context van die lezers/hoorders door de Geest mee van betekenis is in het verstaansproces van de Bijbel' (p.276). Aangezien contexten onderling verschillen, valt te verwachten dat het verstaan van de Bijbel niet uniform maar pluriform zal zijn (p.277). De Geest zorgt daarmee voor 'een meervoudig verstaan' van de Bijbel binnen wisselende contexten.

Maar hoe voorkom je dan dat je met een orthodoxe en christocentrische leesbenadering toch bij een onorthodoxe, postmoderne gemeentepraktijk uitkomt, waar ieder het zo invult naar wat diegene in zijn/haar context zelf beleeft bij Christus? Sanctioneer je niet het steeds oppervlakkiger worden en het pluralisme in de kerk als je spreekt over 'meervoudig verstaan' van de Bijbel? Hoe bepaal je of iets een passende verlichting door de Geest is en niet een interpretatie die goed voelt? Hoe grens je dit (helder) af tegenover het postmodern relativisme? Die zorgvuldige afgrenzing ontbreekt. Ik blijf verder ook wat verward achter na het lezen van dit toch wat abstracte voorstel. Want wat als de lichtkringen botsen?

Als datgene wat de klassiek-gereformeerde verstaanstraditie zegt, botst met wat mijn plaatselijke gemeente zegt? Wat moet ik dan doen?

En hoe werkt dit hermeneutische voorstel in de praktijk als het gaat om het maken van ethische keuzes? Ds. Witzier lijkt dan vertrouwen te hebben in een verstaanscollectief waarin de leden met elkaar tot een gezamenlijke, gezaghebbende ethische code komen. Dat lijkt dan verlichting door de Geest te zijn. Maar kan ook een verstaanscollectief Gods Woord niet foutief verstaan en blind zijn voor een heilige boodschap? Ik denk bijvoorbeeld aan de kerk in de tijd van de Reformatie. Moeten we niet veel meer zeggen dat de Bijbel zichzelf wel uitlegt met zijn zelfgetuigenis? Ik merk dat door Schrift met Schrift te vergelijken zowel ikzelf alsook verstaanscollectieven onder kritiek gesteld worden.

Geestafhankelijk

De kracht van dit proefschrift is dat het inzicht geeft in de verschillende posities die er zijn als het gaat om de verlichting door de Geest. Ook is mooi dat ds. Witzier in een verlangen naar compleet te zijn vele waardevolle hermeneutische aspecten samenvoegt en in een samenbindende krachtsinspanning een eigen positie inneemt. Terwijl hij een brede accolade wil slaan – het liefst om een nieuwe en een klassieke hermeneutiek heen –, weet hij daarbij de zelfstandigheid en vrijheid van de Geest te waarborgen. Hij houdt Woord en Geest dicht bij elkaar. Tegelijk: de Geest gaat niet op in het Woord. Dat houdt de bijbellezer in de veelheid van interpretaties Geestafhankelijk. Dat houdt de spanning van de Geest erin. ■

Ds. J.W. Verboom is predikant van de hervormde wijkgemeente Eben-Haëzerkerk te Apeldoorn en lid van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond.

De Waarheidsvriend

Actie
4 maanden voor €10

Behoeftte aan toerusting en bezinning?

Neem een jaarabonnement voor slechts € 52,50 en ontvang De Waarheidsvriend twee maanden gratis. Of vraag een cadeau-bon aan en schenk een jaarabonnement.

Ga naar www.dewaarheidsvriend.nl/word-abonnee of bel ons op 055-5766660.

Wij wensen u, mede namens de overige duizenden abonnees, veel leesgenoegen toe.

HARKES
Begravenissen

Voorfescheweg 15a, Boskoop
harkesbegravenissen.nl
0172 - 21 21 22

WIJ VERZORGEN ALLEEN
BEGRAVENISSEN

Te huur:

nieuwe luxe 6 persoons chalet op kindvriendelijke camping De Heigraaf nabij Henschotermeer.

Prachtige (fiets)omgeving.
Vanaf heden beschikbaar.

Voor meer informatie:
stehouwer.r@gmail.com.

WWW.WITTENBERG.NL

deWittenberg

**5 MAANDEN
INVESTEREN IN
JEZELF EN JE
GELOOFSLEVEN?**

START
28 augustus
2023

Kies voor Inside-out en ontdek je toekomst!

→ ZIEN WIE JE OP EEN OPEN AVOND? VOLG ONS: @DE_WITTENBERG

vlc
van lodenstein
college

docentworden.vanlodenstein.nl

Goed voor nu en later!

Bijbelgetrouw
en
eigentijds

Voor de klas? = Waardevol werk!

Zoek je werk met betekenis?

Als docent geef je richting aan jonge mensen. Je investeert in hun toekomst. Dat noemen wij 'goed voor nu en later'.

Met goede begeleiding voor starters!

LOCATIE:
AMERSFOORT
BARNEVELD
EDE
HOEVELAKEN
KESTEREN

Boekbesprekingen

D.J.H. van Dijk (red.)

Het goede leven. Medische ethiek voor elke dag.

Uitg. de Banier, Apeldoorn; 286 blz.; € 13,95.

Vanwege het feit dat we in een gebroken wereld leven door de zonde, krijgt ieder mens vroeg of laat te maken met lichamelijk en geestelijk lijden. Of bij zichzelf of in zijn naaste omgeving. Gelukkig staat

de gezondheidszorg in Nederland op een hoog niveau. De medische zorg die beschikbaar is en de mogelijkheden op dat gebied breiden zich steeds verder uit. Hiervoor mogen we dankbaar zijn. Maar hoe bepaal je nu welke medische handelingen wel of niet verantwoord zijn?

Mr. D.J.H. (Diederik) van Dijk, directeur NPV – Zorg voor het leven en lid van de Eerste Kamer voor de SGP, redigeerde een boek waarin hij vanuit de christelijke ethiek richting geeft ten aanzien van allerlei medisch-

ethische onderwerpen. Het boek bestaat uit vier delen, wat zorgt voor een heldere structuur. Het eerste deel is geschreven door prof. dr. ir. H. (Henk) Jochemsen, die als hoogleraar aan de Theologische Universiteit Kampen | Utrecht namens het Lindeboom Instituut een waardevolle inleiding in de medische ethiek heeft geschreven. Om de inhoud ervan je eigen te maken, is wel enig doorzettingsvermogen vereist vanwege heel wat moeilijke begrippen die hij hanteert en die niet direct voor iedereen duidelijk zullen zijn. Enkele concrete praktijkvoorbeelden of casussen zouden de leesbaarheid zeker vergroten. Dat betreft vooral hoofdstuk 4, waar de vraag gesteld wordt hoe je tot ethisch verantwoorde beslissingen komt. Maar wanneer je eenmaal door dat eerste deel heen bent, leest het boek een stuk gemakkelijker.

In de volgende delen beschrijft Van Dijk allerlei medisch-ethische onderwerpen die verband houden met de levenslijn van mensen.

Thema's die te maken hebben met het allereerste begin van het leven zoals (het uitblijven van) zwangerschap, het gebruik van stamcellen, abortus. Maar ook thema's met betrekking tot het einde van het leven. Denk hierbij aan overbehandelen, wel of niet reanimeren, omgaan met dementie, palliatieve sedatie, voltooid leven. Ook komen daar heel wat vragen langs die in de loop van het leven aan de orde kunnen komen, bijvoorbeeld over wel of niet vaccineren, vragen rond eenzaamheid, erfelijkheid en ziekte, transgenderisme en genderdysforie. Tot hoever mag je gaan in het gebruik van de beschikbare mogelijkheden die er op medisch gebied beschikbaar zijn? Wat is wel en niet verantwoord? Waar moet je als christen een grens trekken?

Voor Van Dijk, die veel kennis bezit over al deze thema's, is gehoorzaamheid aan het Woord van God leidend bij het zoeken naar antwoorden op deze vragen. Zo probeert hij een weg aan te reiken in situaties waarin geen duidelijke normen gegeven zijn. Een voorbeeld is het omgaan met embryo's. De Bijbel zegt niets over het kweken van embryo's voor onderzoek. Maar de Bijbel is wel heel duidelijk over de bescherming van al het menselijke leven. Zo laat hij zien dat het kweken en experimenteren met embryo's die na afloop weer vernietigd worden, in strijd is met wat de Bijbel aanreikt over de beschermwaardigheid van het leven en dus niet geoorloofd is. Aan het eind van elk hoofdstuk heeft Van Dijk een aantal gespreksvragen opgenomen, die het boek geschikt maken voor verdere bezinning op de aangereikte thema's. Wie meer willen weten of zich verder willen verdiepen in de thema's die beschreven zijn, kan terecht bij de literatuurlijst achter in het boek. Per thema wordt daar een grote hoeveelheid aan informatie over allerlei boeken, NPV-themapagina's, NPV-keuzehulpen en websites aangereikt. Dit alles maakt het boek van Van Dijk tot een waardevol naslagwerk voor elke geïnteresseerde, maar zeker voor predikanten, ambtsdragers, kerkelijk werkers en degenen die pastorale zorg verlenen.

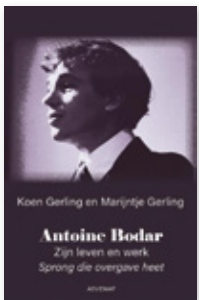
Ds. A. Vastenhoud, Dinteloord

Koen Gerling en Marijntje Gerling

Antoine Bodar. Zijn leven en werk. Sprong die overgave heet.

Uitg. Adveniat, Baarn; 585 blz.; € 29,90.

Hij heeft meer sympathie voor Luther dan voor Calvijn. Want Luther had op heel veel punten natuurlijk gelijk, maar Calvijn is hem te hoekig. Ik heb het over priester Antoine Bodar.

Over hem verscheen (weer) een biografie. Alhoewel, het is niet helemaal een biografie, maar een heel dik boek met talloze (ruim 2000) citaten over een waaier van onderwerpen. In meer dan 500 pagina's worden de ontelbare interviews die Bodar heeft gegeven, geanalyseerd en worden de meest kernachtige citaten weergegeven. Het boek is geschreven door Koen en Marijntje Gerling, de een theoloog en de ander neerlandica.

Hoe moet ik het boek typeren, vroeg ik aan uitgever Leo Fijen (KRO-NCRV), van Adveniat. 'Zie het als een soort Wikipedia van alle uitspraken die Bodar in zijn leven heeft gedaan', zei hij me. Ik heb bewondering voor het monnikenwerk dat de beide auteurs hebben gedaan. Je zult maar in talloze bladen en radio- en tv-uitzendingen op zoek gaan naar relevante uitspraken van Bodar en die dan ook nog in een coherent geheel zetten. Tegelijk geeft dit het lezen van het boek ook iets vermoeiends, omdat een doorgaande schets van zijn leven ontbreekt. Te midden van de hoofdstukken over Bodar als polemist, als trouw zoon van Rome, als omroepman, als estheet, als cultuurliefhebber

en als schrijver was ik het meest benieuwd naar het hoofdstuk over Bodar en de oecumene. Vandaar Luther en Calvijn. Het is van Bodar bekend dat hij vindt dat de Rooms-Katholieke Kerk en het protestantisme op drie van de vier sola's niet meer verschillen. 'Dus solus Christus, is geen probleem. Sola gratia is geen probleem. Sola fide is geen probleem.' Sta in de weg blijft het Sola Scriptura, daar waar de RK-Kerk aan de traditie openbaringswaarde toekent.

Sinds de Reformatie zijn in Europa de fronten verschoven. RK-Kerk en protestanten staan schouder aan schouder tegenover de vruchten van de Verlichting en de vrijzinnigheid. Reden waarom Bodar veel gevraagd wordt om voor protestantse gremia (studenten) te spreken. Dat doet hij met vreugde. De eerste kritische vraag gaat dan na de pauze over Maria en dat terwijl hij zelf zegt: 'Ik excuseer me wel eens jegens mijn Moeder, dat ik me te weinig om haar bekommer en rechtstreeks met haar Zoon communiceer.' Oecumenische gesprekken vindt hij belangrijk, maar het gevaar is 'verdoezeling van onderscheid en overgave aan gemakzucht'.

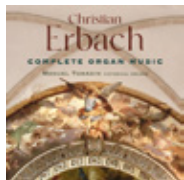
De afgelopen decennia heb ik zelf ook tal van gesprekken met Antoine Bodar gevoerd. Een deel ervan is in de citaten terug te vinden. Dat was me altijd een genoegen, vanwege zijn scherpzinnigheid, maar ook vanwege zijn neiging om op een vriendelijke, minzame manier te polemiseren. Want Bodar is een trouw zoon van de kerk, en zal dat altijd blijven.

Wie op zoek is naar een aantal kernachtig uitspraken van Bodar, zal zeker niet teleurgesteld worden. Als laatste citaat 813: 'Binnen de kerk bestaat te veel gêne om zich te profileren. We moeten de schat die wij in huis hebben meer naar buiten durven brengen.'

Andries Knevel, Huizen

Muziek

De muziekrubriek bevat deze keer een verhandeling over een bijzondere uitgave. Het betreft namelijk een box met 9 cd's met uitsluitend orgelwerken van de Duitse componist Christian Erbach. Nu moet ik eerlijk bekennen dat ik nog nooit van deze organist/componist had gehoord en ik heb dus snel even in mijn muziekbibliotheek gekeken of

ik iets over deze musicus kon vinden. En jawel: in het Componistenlexicon van Theo Willemze vond ik een korte beschrijving van hem. Zijn naam was ik

echter nog nooit op een orgelconcertprogramma tegengekomen en, voor zover ik weet, ook nooit op een cd-opname. Welnu ik was uiteraard zeer benieuwd.

Christian Erbach werd geboren omstreeks 1568 in Gau-Algesheim (Duitsland) en overleed in 1635 in Augsburg. Hij was dus een tijdgenoot van 'onze' Jan Pieterszoon Sweelinck. Erbach was als musicus in dienst van de familie Fugger en werd later organist van

Manuel Tomadin

de Dom in Augsburg. Hij liet ons drie boeken met motetten (vier- tot tienstemmig), canzonettes en talrijke orgelwerken na. In zijn tijd was hij als componist zeer geliefd, maar later is hij blijkbaar wat in de vergetelheid geraakt. Zijn orgelwerken bestaan uit vrije orgelwerken als canzones, toccata's, ricercares en diverse Magnificatbewerkingen. Zijn stijl is nauw verwant aan die van Sweelinck. Variaties-werken heeft hij blijk-

baar niet geschreven. Van al deze orgelwerken heeft de organist Manuel Tomadin prachtige opnamen gemaakt. Hiervoor heeft hij gebruikgemaakt van diverse Italiaanse en Oostenrijkse orgels uit de tijd van Erbach of soms nog ouder. Deze orgels staan allemaal in het bijgesloten tekstboekje afgebeeld en ze worden kort beschreven, compleet met disposities. Het tekstboekje (alleen in het Engels) is verder keurig verzorgd en informatief.

Organist Manuel Tomadin speelt zeer muzikaal, met grote zeggingskracht. Hij straalt uit dat hij grote affiniteit heeft met deze orgelwerken. De totale uitgave (een Briljant Classics-productie) is er één met een monumentale uitstraling. Dit label zorgt telkens weer voor bijzondere en aantrekkelijke producties tegen zeer aantrekkelijke prijzen. Dit is ook nu weer het geval. Ik heb met meer dan gewone belangstelling kennisgenomen van deze aanbevelenswaardige uitgave. De box is bij elke goede cd-zaak te bestellen. Het bestelnummer is Brilliant Classics 95329 (zie ook brilliantclassics.com).

M. Seijbel, Elburg

Inspirerende ontmoeting?
Nodig ons uit!

bond tegen vloeken*

Leerzame, verdiepende presentaties, trainingen en lezingen voor o.a.:

Catechese/clubs
Gemeente/jongeren bijeenkomsten
Mannen/vrouwen verenigingen

Neem voor meer informatie contact op:
www.bondtegenvloeken.nl - info@bondtegenvloeken.nl - 0318 512002

Stolk Orgels | 1988 **35** JAAR 2023

DE SPECIALIST IN:

- DIGITALE ORGELS
- HAUPTWERKORGELS
- ZAAL- EN KERKORGELS
- VERHUUR

NIEUWERKERK A/D IJSSEL
Vrijheidslaan 55
0180 31 56 52

KRABBENDIJKE
Oostpolderweg 1s
0113 50 35 23

WWW.STOLKORGELS.NL

PredikantFiscaal
Belastingaangifte voor Predikanten

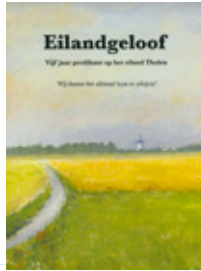
- Specialisatie in predikanten en kandidaten
- Ook voor partner en gezin
- Maximale aftrekposten
- Doe-het-zelf mogelijkheid
- Studiedagen voor predikantpartners
- Hypotheekadvies

033 - 877 1000 | WWW.BELASTINGAANGIFTEVOORPREDIKANTEN.NL

In zicht

Tekst: redactie

In *Eilandgeloof*. Vijf jaar predikant op het eiland Tholen (voor € 5 te bestellen bij de auteur, via peldejong@gmail.com) bundelt ds. P.L. de Jong 32 observaties die hij als stadspredikant waarnam, nadat de kerk hem vroeg als interim-predikant de gemeente van Oud-Vossemeer nabij te zijn. In een van deze kerkelijke columns gaat hij in op arbeid die 'in de Heere niet ijdel is.'

In 2012 ging ik officieel met emeritaat, maar werd al snel predikant van Wijk bij Duurstede. En na vier jaar volgde ik een hoorbare roep van de kerkenraad en gemeenteleden naar een dorp op het eiland Tholen. Ds. Arie van der Plas leidde me eind augustus 2017 in als voorzitter van de kerkenraad, gedelegeerd door de synode. Hij preekte over 1 Korinthe 15:58. Een bekende tekst voor zo'n moment, omdat Paulus nadrukkelijk zegt: 'Wees standvastig, in het werk van de Heere, als die weet dat uw arbeid niet ijdel is in de Heere!' Dat woordje ijdel houdt me op het moment vooral bezig. Ds. Van der Plas wilde mij en ons samen als gemeente een hart onder de riem steken. Hij is vertrouwd met heel veel kerkelijk gedoe en gezeur. Ga er maar aan staan. Ook in dit dorp. Komt het goed? Of heeft het geen enkele zin? Gelukkig, met deze roeping is het in zoverre goed gekomen. We hebben een goede tijd gehad, die helaas eindigde met covid-19. Moeilijk en moeizaam, maar we zijn niet zonder hoop. Het woordje ijdel slaat niet alleen op de tijd op het eiland. In mijn gedachten kijk ik ook terug naar heel de rit. In januari 1973 ging ik voor de eerste keer voor. In Zeeland, Scharendijke. In 1974 werd ik predikant. Dat is nu bijna 47 jaar geleden. Heeft dat nu zin gehad?

Terugkijkend stel ik vast dat je als dominee heel veel energie moet steken in gedoe, of op z'n best: in kerkelijk stofzuigen. Ik denk ook aan al die kerkdiensten, de verkondiging waarvoor ik werd opgeleid: heeft God er gebruik van gemaakt? Hebben mensen zich laten aanspreken, omkeren, bekeren? Of ook: troosten, voor tijd en eeuwigheid? Het houdt me deze dagen erg bezig. Het woordje ijdel betekent letterlijk leeg. Allemaal lucht en leegte, vertaalde de NBV het begin van Prediker. Lucht en leegte, dat is heel dun. Lang heb ik de gedachte gehad: ik zou ook nog wel eens echt iets willen doen. Maar mijn plek bleef op de kansel. Nu denk ik: ik zou ook niet weten wat ik anders had moeten doen. Intussen blijft het woord ijdel aan me knagen. Mijn mentor indertijd was ds. Wim de Bruin in Ermelo, een Kohlbruggiaan, zo typeerde men toen dominees die sterk focusten op Christus alleen. In zijn laatste preek zei hij over zijn preken: 'Het meeste was hout, stro en stoppelen. Daar blijft niets van over in het oordeel. Mocht je in de as nog iets goud of zilver zien schitteren, dan is dat van Christus!' (1 Kor.3). Dat maakte indruk op mijn vrouw en mij. Misschien zat hij ook met de gedachte dat het kan: dat al je geloof ijdel geweest is, maar dat Jezus hier en daar toch heeft geschitterd. Dat is het enige dat telt.

...

Ds. P.W.J. van der Toorn, christelijk gereformeerd predikant in Bunschoten, deelde op Twitter zeven adviezen van dr. Dustin Benge om jezelf te verbeteren in het preek luisteren.

1. Bid om de verlichting van de Geest
2. Verwacht van God te horen
3. Ken de context van de passage
4. Besluit om Zijn woorden te gehoorzamen
5. Maak goede aantekeningen
6. Schakel afleiding uit
7. Lees regelmatig de Bijbel

Bondsnieuws

Ontvangen giften en collecten

Met dankbaarheid verantwoorden we de volgende giften en collecten, die we over de periode 9 februari tot en met 1 maart ontvingen.

Collecten (algemeen werk)

Herv. gem. Rouveen € 1.241,84; herv. gem. Wezep € 333,65; herv. gem. Eben-Haëzerkerk, Apeldoorn € 541,05; herv. gem. Stelendam-Melissant € 100,55; herv. gem. Noordwijk € 373,75; herv. gem. Renswoude € 336,03; Totaal € 2.926,87.

Leerstoelfonds

Herv. gem. Irene, Zutphen € 87,50; herv. gem. Sionskerk ? (graag melden) € 164,00; herv. gem. Arnhemuiden € 898,20; herv. gem. Stellendam-Melissant € 100,55; herv. gem. Hasselt € 500,00; herv. gem. Sommelsdijk € 510,55; herv. gem. Bleiswijk € 142,46; herv. gem. Woudenberg € 643,74; herv. gem. Molenaarsgraaf € 234,50; herv. gem. Wijk € 126,51; herv. gem. Delft € 626,04; Totaal € 4.034,05.

Studiefonds

Herv. gem. Goedereede € 500,00; herv. gem. Dirksland € 249,90; herv. gem. Lienden € 524,78; herv. gem. Sommelsdijk € 616,31; herv. gem. Julianakapel, Oude-

Pekela € 117,55; herv. gem. Bleiswijk € 142,46; Totaal € 2.151,00.

Steunfondsen

Herv. gem. Goedereede € 471,76; herv. gem. Zwartebroek-Terschuur € 280,59; herv. gem. Veendaal € 3.310,05; herv. gem. Wouterswoude € 100,00; herv. gem. Elim, Terneuzen € 296,20; Totaal € 4.458,60.

Giften

Herv. gem. Ermelo € 200,00.

We ontvingen totaal € 13.770,52. Hartelijk dank voor uw/jouw betrokkenheid bij het werk van de Gereformeerde Bond. Het IBAN-nummer luidt NL98INGB0000138421 t.n.v. Gereformeerde Bond te Apeldoorn. Wilt u de bestemming van uw bijdrage en woonplaats duidelijk vermelden?

L.P. de Wit

Nieuwe leden Geref. Bond

In de maand februari ontvingen we bericht van enkele personen die lieten weten dat zij het werk van de Gereformeerde Bond willen gaan steunen. We stellen dankbaar vast dat ons ledenaantal redelijk stabiel blijft. Leden die overlijden en leden die door omstandigheden hun lidmaatschap opzeggen enerzijds, nieuwe leden die we

verwelkomen anderzijds.

De Gereformeerde Bond ziet ook na meer dan honderd jaar nog steeds de urgentie om een bijbels-gereformeerd geluid te laten horen in kerk, gemeente en maatschappij. Zoals ook in deze editie van *De Waarheidsvriend* te lezen is. We verwelkomen de vier nieuwe leden, die afkomstig zijn uit Driesum, Genemuiden, Hasselt en Hendrik-Ido-Ambacht.

Automatische incasso De Waarheidsvriend

Door een probleem bij de bank is het helaas nog niet gelukt om de automatische incasso met betrekking tot het abonnementsgeld 2023 van *De Waarheidsvriend* af te schrijven. Er wordt aan gewerkt om dit op korte termijn alsnog te gaan doen.

Wijzigingen contactgegevens

Ds. P. van Duijvenboden, Apeldoorn is verbonden aan herv. gem. Bilthoven (De Ark). Adresgegevens blijven ongewijzigd: Aubaestraat 13, 7323 LA Apeldoorn; tel. 055-3606400, pvduijvenboden@kpnmail.nl. Ds. J.C. Breugem, Hardinxveld-Giessendam is verhuisd naar Vossenakker 2, 6711 CZ Ede; tel. 06-58942571, jcbreugem@solcon.nl.

Kerknieuws

Aangenomen naar:

Nunspeet (Dorpskerk), M.K. de Wilde te Sommelsdijk, die bedankte voor Capelle aan den IJssel (Nieuwe Westerkerk); Krimpen aan den IJssel (wba), J.W. van Bart te Harderwijk; Voorthuizen (wijk 1), J. van Rumpt te Barneveld.

Bedankt voor:

Gorinchem, B.J.P. de Bruin te Middelburg (De Ontmoeting).

Ds. P. van Duijvenboden neemt afscheid als legerpredikant en doet intrede in Bilthoven

Op zondag 26 februari werd ds. P. van Duijvenboden bevestigd als predikant van de Zuiderkapel te Bilthoven. Hiermee kwam voor wijkgemeente 'De Ark' een einde aan een vacante periode van bijna vier jaar. In deze dienst was eerst het woord aan ds. G.J. van der Ende, hoofdkrijgsmachtpredikant. Hierbij werd ds. Van Duijvenboden formeel losgemaakt van het dienstverband protestants geestelijke verzorging bij de krijgsmacht. Dit moment werd gemarkeerd door het teruggeven van de stola en het verwisselen van het militaire tenue voor de toga. Daarna was het woord aan ds. J.P. Ouweland uit Ipendam voor de bevestiging. Deze

preekte over Jesaja 35:4a met als thema 'God ter sprake brengen'. In de woestijn van het leven, in ballingschap, mag Israël toch

Ds. Van Duijvenboden

weten dat God in hun midden is. Door het oordeel heen komt de verlossing tot stand. God komt in Christus tot ons. In Hem worden dingen rechtgezet en vernieuwd. Prachtige profetieën worden vervuld. Dit moest verkondigd worden bij de uitzendingen naar het buitenland, maar nu ook weer in de burgerwereld. Hoe dring je door tot in het hart? Niet met het mes van een chirurg, maar met de boodschap van de bijbelse liefde. In de middagdienst deed ds. Van Duijvenboden intrede. Vooraf waren er toespraken door preses C. Kronenburg namens de wijkkerkenraad, door de heer W. de Kruijff als preses a.i. van de algemene kerkenraad en door ds. W.T.V. Verhoeven, classispredikant Utrecht. Aansluitend werd Psalm 119:9 toegezongen. De tekst voor de Woordverkondiging was Romeinen 15:4 en 13 met als thema 'Blijvend op Zijn goedheid hopen'. De Bijbel is een goudeerlijk boek. Ds. Van Duijvenboden wil

daarin schatgraven om uit te delen aan de gemeente. Al leven we niet in gebieden waar grote rampen de overhand hebben, toch kunnen we ook hier leven tussen hoop en vrees in de gebrokenheid van ons leven. Hoop is de verwachting die uitziet naar God. Hij geeft hoop en is onze hoop. Wees zuinig op deze plek in de gemeente waar de Heere de hoop wil voeden. Samen mogen we aan Zijn voeten zitten voor onderwijs, troost, vrede, de vervulling met Hemzelf.

Ds. S.J. Verheij doet intrede te Sliedrecht

Op zondag 5 maart werd ds. S.J. Verheij bevestigd als predikant van de hervormde gemeente (wijk 3) in Sliedrecht. De bevestigingsdienst werd geleid door ds. P.D. Teeuw uit Sliedrecht (wijk 4). Hij preekte over Hooglied 1:4 'Laten wij Uw uitnemende liefde in herinnering roepen'. Het is Christus Zelf die de bruidsgemeente vrijkoopt. En predikanten mogen vrienden werven. In de middagdienst deed ds. Verheij intrede. Hij preekte over Psalm 25:8 en 9. Het thema was 'Een betrouwbare God met een betrouwbare weg'. Hij begon de preek met de vraag 'op wie kun je aan, wie is betrouwbaar?' David weet wat vijanden zijn, maar kent ook zijn eigen zonden. En met zijn gebed 'verlos Israël' geeft hij er blijk van ook geen individualist te zijn. David weet: als

Veertig jaar Kerkhistorische reizen

Dit jaar is het veertig jaar geleden dat de kerkhistorische reizen vanuit de kring van de Gereformeerde Bond begonnen. Aan de wieg daarvan stonden dr. ir. J. van der Graaf en drs. K. Exalto. De eerste reis was naar het toenmalige Oost-Duitsland. In 1990 nam drs. C. Blenk het stokje over van ds. Exalto. Vier jaar geleden vroeg collega Blenk mij om het van hem over te nemen. Vanaf het allereerste begin was er een sterk gemotiveerde groep deelnemers. Velen gingen jaar op jaar mee. Intussen zijn meerderen van hen op leeftijd gekomen. Vandaar dat we voor de volgende reis, die gepland staat van 8 tot 17 mei, nieuwe deelnemers zoeken. Het reisdoel voor dit jaar is Polen en de reis heeft als thema 'Gedenken en herdenken'. Aan de hand van de vernietigingskampen Auschwitz en Birkenau en onder andere het Joodse getto van Warschau staat tijdens deze reis het antisemitisme door de eeuwen heen centraal. De rol van de kerken hierin zal ook uitgebreid ter sprake komen. Verder zal ingegaan worden op de kerkgeschiedenis van Polen, vooral ook op de Reformatie aldaar. Zo mogelijk ontmoeten we ds. Sashko Nezamutdinov uit de prachtige histori-

Het voormalige concentratiekamp Auschwitz-Birkenau in Polen.
Foto Crown Copyright, Arron Hoare

sche stad Krakow. Zowel kerkhistorisch als cultureel belooft het een boeiende reis te worden. Belangstellenden kunnen contact opnemen via h.liefting@solcon.nl.

Ds. H. Liefting, Gouda

God het niet voor hem opneemt, dan is er geen redding. Ds. Verheij riep de gemeente op om dat ook te erkennen. Het antwoord op de noodroep is voor David duidelijk, redding komt alleen van God. Van de Betrouwbare. Wiens wegen ook betrouwbaar zijn. Die ook praktijkonderwijs geeft voor onze levensweg. Als wij alles in handen van Chris-

tus leggen, dan gaan we ook ontvangen. Aansluitend werd ds. Verheij namens de burgerlijke gemeente Sliedrecht toegesproken door burgemeester J.M. de Vries. Ds. M.H. Vastenhout sprak een woord van welkom namens de werkgemeenschap en de heer I.J. Spek sprak hem toe als preses van de algemene kerkenraad. Tot slot sprak de

heer A.K. Redelijkheid, preses van de wijkkerkenraad. De kerkenraad zong ten slotte de predikant Psalm 119:9 gewijzigd toe, Doe bij Uw knecht weldadigheid, o HEER! Na het vertrek van ds. L.W. den Boer naar Goedereede was wijkgemeente 3 ruim twee jaar vacant. Ds. Verheij kwam over vanuit de hervormde gemeente Barneveld (wijk 1).

Agenda

Aangepaste kerkdiensten

Apeldoorn

Op 12 maart wordt er in de Eben-Haëzerkerk in Apeldoorn (Zonnedaauw 8) DV een aangepaste kerkdienst gehouden. In deze gewone kerkdienst, waarin ds. H.I. Methorst zal voorgaan, is speciale aandacht voor andersbegaaften. Het thema van deze dienst is 'Jezus komt!', naar aanleiding van Mattheüs 25:1-13.

De dienst begint om 15.30 uur. Na afloop is er van 16.45 tot 17.30 uur gelegenheid een broodje te eten en iets te drinken. Voor vragen rond vervoer bel of app Nieske van der Ploeg (06-12844976).

Ridderkerk

Op 12 maart wordt ook in de Boezemkerk te Ridderkerk (Pretoriusstraat2) DV een aangepaste kerkdienst gehouden. Voorganger is de wijkpastor dhr. P. Huijser. Het thema van de dienst is 'Liefde is: op de knieën gaan'. Centraal staat Johannes 13:1-17, waar het over de voetwassing gaat. De dienst begint om 17.00 uur. Na afloop is er koffie en limonade. Meer info via Marga van den Bergh (0180-462491).

GB-afdeling Nunspeet/Hulshorst

Voor de afdeling Nunspeet/Hulshorst van de Gereformeerde Bond zal dr. A. Goedvree uit Hoevelaken DV woensdagavond 15 maart

spreken over het onderwerp 'Guido de Brès – een katholiek theoloog – en wat wij daarvan kunnen leren'. De bijeenkomst wordt gehouden in kerkelijk centrum De Whemete Nunspeet (Ds. De Bouterlaan 5) en begint om 19.30 uur.

Toerustingsavonden voor zondagschoolleidinggeevenden

De Bond van Hervormde Zondagscholen organiseert samen met het Landelijk Contact Jeugdwerk diverse regionale toerustingsbijeenkomsten voor zondagschoolleidinggeevenden. Het thema van deze interactieve ontmoetingen, die worden geleid door Dienneke Blok, zondagschoolwerker van de Hervormde Zondagscholenbond, is 'Bij de hand: op reis naar de eindbestemming'. Het doel is dat leidinggeevenden ontdekken wat het betekent om kinderen van de gemeente te gidsen door het leven. 'Dat vraagt om meer dan alleen een richtingwijzer zijn. Het vraagt dat je samen met de kinderen op pad gaat.'

De avonden vinden DV plaats op woensdag 22 maart in Wijk en Aalburg (Engelsestoof 1), op maandag 3 april in Nijkerk (Henri Nouwenstraat 14), op maandag 17 april in Genemuiden (Hervormd Centrum, Stuivenbergstraat 51) en op woensdag 10 mei in Ooltgensplaat (Zuid Achterweg 27). Meer info en aanmelden via hervormdezondagscholen.nl/toerustingsavond.

Congres over misbruik en wangedrag in de kerk

Het Kenniscentrum Kerkrecht (KCK) en de Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA) organiseren op vrijdag 24 maart DV in Apeldoorn een congres over 'Misbruik en wangedrag'. Prof. dr. M.J. Kater spreekt over 'Grensbewaking bij geschonden grenzen, pastor tussen klem en knoop', traumaseksuoloog J. den Uijl-van Loon over 'Seksueel misbruik (grensoverschrijdend gedrag) binnen geloofsgemeenschappen', drs. A. Heystek over '30 jaar commissie Seksueel misbruik in kerkelijke relaties in de 3G kerken, enkele kerkrechtelijke thema's', mr. D. Alblas over 'Spanning tussen Kerkrecht en strafrecht bij grensoverschrijdend gedrag in de kerk', T.E. Boele-Noort MA over 'Wangedrag in de kerk. Over tucht, ambtelijk gezag en machtsmisbruik' en dr. J. van 't Spijker over 'Dominee, mijn man is opgepakt...' Pastorale ervaringen bij misbruik en wangedrag in de kerk'. Ook zijn er diverse workshops.

Het congres vindt plaats in de TUA (Wilhelminapark 4). Het programma begint om 15.00 uur (ontvangst en inschrijven voor workshops vanaf 14.30 uur) en duurt tot 20.00 uur (ontmoeting tot 21.00 uur). De kosten bedragen € 65 (studenten: € 25). Meer info en aanmelden via tua.nl/nl/agenda/misbruik.

Toezicht houden op een vernieuwende onderwijsorganisatie?

Voor onze Raad van Toezicht zijn we per 1 juli 2023 op zoek naar een nieuw lid met kennis van **juridische zaken**. Kennis van HRM is een pré.

LID RAAD VAN TOEZICHT M/V Amersfoort

Uitgebreide informatie en profiel is te vinden op onze website www.werkenbijeducatis.nl

Solliciteren

U kunt uw sollicitatiebrief en cv tot en met 21 maart 2023 sturen naar j.weeda@educatis-rpo.nl.

De gesprekken vinden plaats D.V. 19 april 2023.

Scan voor meer informatie: →

Educatis
Reformatorsch
Primair
Onderwijs

Educatis is een vereniging voor primair onderwijs op reformatorische grondslag. Onder onze vereniging vallen tien scholen in de regio Midden-Nederland.

project
10:27

en je naaste
als jezelf.

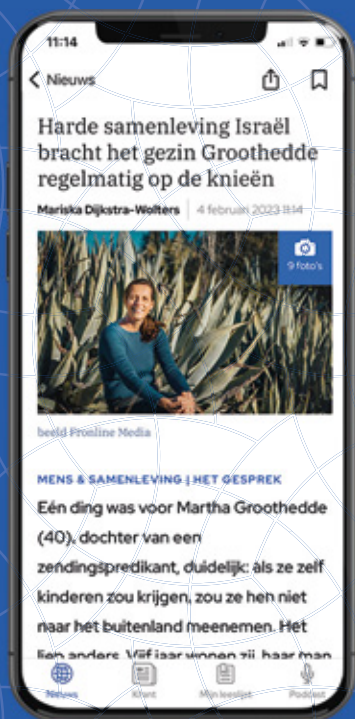

St. Evangelie & Moslims wil helpen hen diaconaal en pastoraal te ondersteunen.

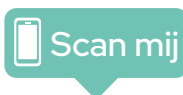
Diaconale en pastorale hulp voor bekeerlingen

Steeds meer migranten in Nederland vinden de weg naar een christelijke gemeente. Maar als ze tot geloof komen, ontstaan er problemen, doordat de moslimgemeenschap hen verstoot als ze de weg van Jezus willen gaan.

Uw gift is welkom op NL29 INGB 0000 0280 16
t.n.v. Project 10:27 o.v.v. NL.B.371 - Diaconale hulp E&M
Meer informatie: www.project1027.nl

Download de gratis nieuwsapp!

Scan de QR-code of ga naar rd.nl/app

rd reformatorsch
dagblad